

השלמת פרשיות לציבור בקריאת התורה

בספר תורה שהציבור קורא בו. ואף שמסתבר שקהילה שיש לה מנהג קבוע צריכה ספר תורה עפ"י מנהגה, אך בקהילה מעורבת אין נפ"מ, לפי צד זה, באיזה ספר תורה היא קוראת, משום שהעיקר הוא עצם הקריאה בציבור, ואין צורך שכל אחד ואחד יצא בספר משלו. וכבר חקר בזה המהר"י ענגיל בספרו "ציונים לתורה" (כלל ט'), ובין ראיותיו הביא מהתוס' בסוכה (נ"ב ע"א ד"ה וכיון) בענין בית הכנסת שבאלכסנדריה שכתבו: "והא דעונין אמן בהנפת סודרין היינו בקריאת ספר תורה ולא בתפילה ולא בדבר ששליח ציבור מוציא רבים ידי חובתו". וכנגד זה הביא שהראב"ה (סי' קנ"ט) תמה על התוס' שהרי גם בקריאת התורה החיוב על כולם, אלא שאחד מוציאן ידי חובה. ושוב הביא משו"ת מהר"י ברונא (סי' קצ"ז) שהקשה: מדוע קטן עולה למנין ז' ואינו מוציא במגילה? ותרץ שבמצות מגילה כל אחד ואחד חייב לשמוע בעצמו והקטן צריך להוציאם ידי חובה וזה אינו יכול, משא"כ בקריאת התורה, אין הקטן מוציא ידי חובה ולכן עולה למנין ז'. וכן הביא מהשו"ת הנ"ל (סי' ק"ג) בשם המהר"י וייל, שהשומע קריאת התורה בבית הכנסת אינו יוצא ידי חובה בקריאה אחת של שנים מקרא ואחד תרגום, משום שאין הקורא מוציא ידי חובה את השומעים, אלא המצוה היא שבציבור תשמע קריאת התורה. (מיהו אם נאמר שיוצא ידי חובה גם בהרהור, יכול לצאת בשמיעה בלבד, עיי"ש שהאריך בענין תלמוד תורה בהרהור). ובענין זה של יציאת ידי חובה של שנים מקרא ואחד תרגום לפחות פעם אחת בקריאת התורה הביא המשנ"ב (רפ"ה ס"ק ב') מחלוקת אחרונים, ה"לחם חמודות" מכשיר בדיעבד ואחרים פוסלים אפילו בדיעבד. ונראה

ראשי פרקים

שאלה

- א. חיוב הקריאה אישי או ציבורי
- ב. בין תפילה בציבור לקריאת התורה
- ג. שמונה פסוקים אחרונים שבתורה
- ד. יחידים ונשים בקריאת התורה
- ה. קריאת התורה נפרדת לבני חו"ל
- ו. השלכות לעניני קריאת התורה במצבים שונים

מסקנות

שאלה*

מנין המכיל כ-20 מתפללים, חציים ספרדים וחציים אשכנזים, האם צריך להתפצל לשנים ולקרוא לכל עדה בספר תורה בפני עצמו, או שמא משום "ברוב עם הדרת מלך" עדיף שיקראו בספר תורה אחד?

א. חיוב הקריאה אישי או ציבורי

השאלה המרכזית היא: האם חיוב הקריאה הוא אישי או ציבורי?

אם נאמר שהיא תקנה על היחיד, חובה על כל אחד ואחד לשמוע את קריאת התורה בספר הכשר לפי עדתו ואינו יוצא ידי חובה בספר תורה אחר, אך אם נאמר שהיא תקנה על הציבור, י"ל שאין צורך שספר התורה יהיה לפי כל אחד ואחד, אלא דיינו בספר תורה הכשר לחלק מהציבור, שהעיקר הוא שבאותו ציבור יקראו בספר תורה, והרי קראו. ואע"פ שההבדלים בצורת האותיות בין העדות השונות הם לעיכובא, הנפ"מ היא רק לתפילין ומזוזות שכל אחד מניח בזרועו בראשו ובפתחו, ולא

בספר "הקיבוץ בהלכה" ובספרי באהלה של תורה ח"א עמ' 48 והלאה). וכל מה שיכלו לעשות הוא לא להפקיע שם ציבור אלא לאסור את התפילה בציבור. ומאחר שכל אחד ואחד התפלל בביתו ביחידות שוב לא יכלו להתכנס לתפילה בציבור, משום שאחרי שכל אחד ואחד יצא ידי חובה בתפילה יחידית פרח מהם חיוב התפילה בציבור, וכמש"כ הרדב"ז ח"ד סי' רמ"א (והסכימו עמו רוב הפוסקים עיין משנ"ב ריש סימן ס"ט). אמנם לדעת השו"ע סי' ס"ט ס"א גם עשרה שהתפללו ביחידות כשמתקבצים יחד אומרים קדושה, אך מכיון שאין חוזרין את כל חזרת הש"ץ אין חיוב להתקבץ רק לשם קדושה בלבד. ולעומת זאת קריאת התורה שהיא חובה על הציבור, מכיון שהציבור קיים לא נפקעה ממנו חובה זו, והוא חייב להתקבץ כדי לקיים מצות קריאת התורה בציבור.

והנה בבה"ל במשנ"ב סי' קמ"ו ס"ב תמה על הדעה המובאת בשו"ע - שאם יש עשרה אנשים מלבדו המקשיבים לקריאה בתורה רשאי ללמוד לעצמו דברים אחרים, הרי גם הוא מצווה לשמוע קריאת התורה? ולא זו משם עד שנדחק לומר שהמדובר במי שכבר יצא ידי חובה במקום אחר. והדוחק נגלה לעין. ולכאורה קשה על המשנ"ב, מדוע לא תרץ עפ"י החילוק שכתב הוא עצמו בד"ה הסמוך, בהסבר הדעה השניה המובאת בשו"ע שמי שתורתו אומנותו יכול ללמוד לעצמו בשעת קריאת התורה, ולדעת תרוה"ד הדבר מותר אפילו כשבלעדיו לא נותר מנין אנשים המקשיבים לקריאת התורה. והמשנ"ב הכריע כדעת החולקים ואוסרים כשאין מנין בלעדיו, וכתב שיש לחלק בין זה לבין ישן או עוסק בתורה, המצטרף למנין לצורך תפילה בציבור, לדעת השו"ע סי' נ"ה, וחילוקו הוא שרק בתפילה ישן מצטרף, משום ששם החיוב הוא אישי ומי שלא התפלל יכול לקבץ עשרה שהתפללו לצורך קדיש וברכו, משא"כ בקריאת התורה החובה היא **ציבורית** ומי שלא קרא לא יכול לאסוף עשרה לצורך קריאת

שבחקירה זו נחלקו שני תירוציו של הר"ף (הובאו בתוס' ברכות ח' ע"א ד"ה רב ששת). לפי התירוץ הא' אם יש עשרה שומעים את קריאת התורה יכול ת"ח לעסוק בתורה, ולפי התירוץ השני פטרו רק מי שתורתו אומנותו מקריאת התורה. אך מי שחייב אינו יכול לסמוך על עשרה ששומעים בלעדיו. ושתי הדעות הובאו בשו"ע או"ח סי' קמ"ו ס"ב (ועיין בבה"ל שתמה על הדעה הראשונה. אך לפי הגדרתנו שהמצוה מוטלת על הציבור ולא על כל אחד ואחד, אין התמיהה גדולה כל כך, כפי שנסיביר להלן אות ב').

ומן הראוי לברר יותר נושא זה של מצות הקריאה בתורה, אם היא חובה אישית על כל אחד ואחד, או שהיא חובה על הציבור.

ב. בין תפילה בציבור לקריאת התורה

בצפנת פענח הביא רמב"ם (כ"ב סוע"ב וכ"ג רע"א): "נשיא שמת בניו מדדשות כולן בטלין ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת וקורין שבעה ויוצאין". ופירש רש"י: "קורין שבעה בספר תורה, דאין מתפללין יחד בבית הכנסת אלא כל אחד ואחד מתפלל בביתו". ומוכח מכאן שאע"פ שפקע מהם דין תפילה בציבור, חייבים להתאסף לשם קריאת התורה. ונמצא איפוא שהחיוב הוא אישי על כל אחד ואחד.

ונלענ"ד שיש לדחות ראייה זו. שאמנם ביטלו את התפילה בציבור, אך לא ביטלו את עצם הציבור. הציבור קיים ובית הכנסת קיים אלא שאסרו עליהם להתכנס בו לשם תפילה בציבור. אך מכיון שעצם הציבור קיים, חיוב הקריאה בתורה לא פקע ממנו. ואדרבה היא הנותנת, שהחילוק בין תפילה בציבור לקריאה בציבור לא מובן, מדוע ביטלו תפילה בציבור ולא ביטלו קריאה בציבור? ולהנ"ל מבואר. את עצם הציבור לא יכולים לבטל. הוא קיים ועומד גם כשכל אחד ואחד נמצא בביתו, שהרי ציבור הוא מושג מופשט העומד לכשעצמו גם כשהפרטים מתחלפים, וכמו שהאריך הצ"פ עצמו במקומות רבים בענין אין מיתה בציבור וכד' (עיין במש"כ

סובר שקריאת התורה היא מצוה ציבורית אך חובה על כל יחיד ויחיד להצטרף לציבור כדי לשמוע קריאת התורה, ולא יתכן לדעתו לפטור את היחיד מקריאת התורה כשיש מנין בלעדיו, שהרי אסור לפרוש מן הציבור, ואם כל יחיד ירשה לעצמו לפרוש כשיש מנין בלעדיו, כל אחד יאמר כך ולא יהיה מנין כלל. ומשום שסובר שהמצוה ציבורית וכל אחד חייב להצטרף לציבור, החובה המוטלת על הציבור היא מצות שמיעה ולא מצות קריאה.

ודוק היטב בלשונו בסי' קמ"ו ס"ב בבה"ל ד"ה ולקרות, שדוקא משום שהמצוה היא ציבורית היא מחייבת כל פרט ופרט להיות חלק מהציבור, כי בלא זה אין כאן ציבור. וצ"ל שתרוה"ד חולק וסובר שמכיון שיש ציבור אין מחויבות אישית על כל אחד ואחד. אך עכ"פ לכו"ע מקור חיובה של המצוה הוא בציבור ולא בפרטים.

ג. שמונה פסוקים אחרונים שבתורה

ובזה נראה לענ"ד להסביר את ענינם של שמונה הפסוקים האחרונים שבתורה שנחלקו בדבר הראשונים. דעת ר' משולם בתוס' ב"ב (ט"ז ע"א) שיחיד קורא אותם ללא עזרת הש"ץ, ותמה עליו ר"ת הרי גם בכל התורה כולה אין שנים קוראים כאחת? ואולי י"ל בדעת ר' משולם שבכל התורה כולה הש"ץ קורא גם להוציא את העולה, שהוא היה צריך לקרוא, וגם את הציבור. אלא שאת העולה הוא מוציא בקריאה כדן שומע כעונה, ואת הציבור הוא מוציא בשמיעה בלבד. ומשום כך העולה צריך גם הוא לקרות בלחש עם הש"ץ כדי שלא תהיה קריאתו לבטלה, וכמבואר בשו"ע סי' קמ"א ס"ב. אך זה נכון בכל התורה כולה ששם החובה על הציבור לשמוע, משא"כ בשמונה פסוקים אחרונים, שנכתבו ע"י משה בדמע ואין דינם ככל התורה כולה, דינם כמו מגילה למשל, שהמצוה לקרותם אינה ציבורית אלא אישית, והציבור צריך לצאת מדין שומע כעונה. וא"כ

התורה. ולכן כשאין עשרה מאזינים לקריאת התורה לא חל חיוב קריאת התורה כלל, בעוד שבתפילה החובה להתפלל בציבור קיימת גם על היחיד, וכשיש עשרה, אע"פ שיצא כבר אחד מהם או ישן וכד' הוא מתפלל בעשרה. עכ"פ ראינו חילוק ברור בין תפילה לבין קריאת התורה. וכן חילק בבה"ל (סי' קמ"א ס"ב ד"ה לבטלה) בין קריאת המגילה לבין קריאת התורה. עיי"ש שהביא את הט"ז והפר"ח שהוכיחו כדעת המהרי"ל שסומא עולה לתורה, מהירושלמי המתיר לאחד לברך ולאחר לקרוא מדין שומע כעונה, ומשמע אפילו כשהמברך אינו יכול לקרוא בעצמו. ודחה הבה"ל ראייה זו, שהירושלמי מדבר בקריאת המגילה ושם החובה לקרוא מוטלת על כל אחד באופן אישי ולכן יכול לברך והקורא יוציא אותו ידי חובה, מדין שומע כעונה. אך בקריאת התורה שהציבור מחוייב רק לשמוע ואינם רשאים לברך על שמיעתם, רק העולה הוא שרשאי לברך, כי החובה להשמיע לציבור מוטלת עליו. וסומא שאינו יכול לקרוא בעצמו וממילא אינו יכול להוציא את הציבור בקריאתו, אינו יכול לברך, כי גם הוא רק שומע ודינו ככל אחד מהציבור השומעים ואינם רשאים לברך. וא"כ מצינו גם כאן שדעת המשנ"ב שקריאת התורה מוטלת על הציבור ולא על כל יחיד. וקשה, מדוע איפוא לא תירץ באופן זה את קושייתו בסי' קמ"ו ס"ב, שאם יש עשרה אנשים בלעדיו כיצד נפטר מקריאת התורה? הרי י"ל כנ"ל שהחובה מוטלת על הציבור ולא על כל אחד ואחד, וכשיש עשרה יש כאן ציבור שומע והיחיד יכול לעסוק בדברים אחרים? (אמנם בחילוק האחרון של המשנ"ב בין קריאת המגילה לבין קריאת התורה י"ל שלא התכוין לחלק בין מצוה אישית לבין מצוה ציבורית, אלא בין חובת קריאה לבין חובת שמיעה, שבקריאת התורה יש מצות שמיעה בלבד, אך מחילוקו הראשון בין תפילה לקריאת התורה עולה לכאורה החילוק שבין ציבור ליחיד, וקשה איפוא כנ"ל?)

ומסתבר לומר בדעתו של המשנ"ב, שאף כי

ובזה יובן לנו מדוע נשים מברכות ברכת התורה והרי הן פטורות מלימוד תורה? (ואפילו המחבר, הפוסק שנשים אינן רשאיות לברך על מצות עשה שהזמן גרמה, פסק להלכה שאשה מברכת ברכת התורה.) ועיין שו"ת "בית הלוי" (ח"א סי' ו') שכתב שאין לומר שזה שאשה חייבת ללמוד את המצוות שהיא מקיימת נחשב למצות תלמוד תורה. ולדעתו, חיוב הלימוד בהלכות אלו נכלל במה שאמרו חז"ל שאשה באה לשמוע. אך עדיין לא מיושב מדוע אשה מברכת את ברכת התורה (שהרי לא מצינו שאדם מברך על הכשר מצוה)? ולדברינו מיושב, חיובה של האשה במצות ת"ת אינו חיוב אישי ללמוד בעצמה, אלא היא כלולה בכלל הציבור, ואף היא נושאת באחריות לכך שהתורה תילמד בישראל. ולכן אף היא מברכת את ברכת התורה, ומשום כך אף היא חייבת בהקהל, להשתתף בהתכנסות הכלל - ישראלית לכבודה של התורה. וזו כוונת חז"ל באומרם שאשה באה לשמוע, דהיינו כמשתתפת פסיבית בהיותה חלק מהציבור. (ועי' מה שכתבנו באהלה של תורה ח"א פתיחה סי' ז"ד).

(ובהבחנה זו שמצינו במצוות הקהל, בין הגברים שחייבים ללמוד לבין הנשים שחייבות רק לשמוע, יש אולי להסביר את דברי בה"ג המובאים בתוס' מגילה ד' ע"א, שחיובן של נשים בקריאת המגילה הוא רק לשמוע ולא לקרוא. ולהנ"ל י"ל שמגילה יש בה שני דינים: דין אחד כמו קורא בתורה, ובזה רק האנשים חייבים כמו בתורה עצמה, ועיין מגילה ז' א' שלשמואל אסתר נאמרה לקרות ולא לכתוב, ופירש שם הריטב"א שהמגילה אמנם נכתבה, אך לא כדן כתבי הקודש. אך להלכה קי"ל שיש במגילה דין מיוחד של קריאה בכתבי הקודש כמו בתורה ובנביאים [ועיין חיי הגרי"ז הל' מגילה פ"ב, ודין זה לא חל על נשים. ודין שני, של פרסומי ניסא, ודין זה של פרסומי ניסא מחייב ציבור רחב שיהיו שותפים לקריאת המגילה. בדין הראשון החיוב הוא אקטיבי, לקרוא, בדין השני החיוב הוא פסיבי, להשתתף, לשמוע.

ממנ"פ, או שהש"ץ יוציא את כולם כמו במגילה, או שהעולה יוציא את כולם, אך אין מקום לומר שהש"ץ יוציא אותו בקריאה ואת הציבור כולו בשמיעה, כמו ביתר חלקי התורה. (ועיין חיי הגר"ח בשכפול שכ' שלפסוקים אלו יש דין כתובים משום שקודם נכתבו ואח"כ נאמרו [אולם לא משמע כן בל' הרמב"ם].)

ד. יחידים ונשים בקריאת התורה

וכן מוכח לענ"ד מהדין שאין מביאין ספר תורה ליחידים שאינם יכולים לבוא לביה"כ"נ מחמת אונסם, אלא לציבור בלבד (או לאדם חשוב, עיין משנ"ב בה"ל סי' קל"ה סי"ד ד"ה ואין). מבואר איפוא שיחיד פטור מקריאת התורה. שאם היה מחוייב בדבר היה מותר ואף מצוה להוציא עבורו ספר תורה, שהרי זה כבודו של הספר שיקיימו בו מצות קריאת התורה. אלא ע"כ היחיד פטור ממצות קריאת התורה ורק בהיותו חלק מהציבור הוא חייב.

ובמג"א סי' רפ"ב ס"ק ו' כתב שאשה חייבת בקריאת התורה והוכיח זאת מהקהל, שהנשים היו מחוייבות לשמוע. והסתמך שם על מס' סופרים. ומהשוואה זו של קריאת התורה למצוות הקהל יש הוכחה נוספת לכך שהמצוה היא ציבורית. כי לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' חגיגה היא: להקהיל כל ישראל אנשים נשים וטף. כלומר, המצוה מוטלת על מוסדות הציבור להקהיל את כל העם. ובהעדר מסגרת ציבורית מאורגנת, המסוגלת להקהיל את כל העם, אין שום חובה על היחיד להיקהל מעצמו. ואף ה"חינוך" שכתב שהמצוה היא להקהל, אך ללא מסגרת ציבורית גם הוא מודה שהיחיד פטור מן המצוה. ולכן גם נשים חייבות בהקהל, אע"פ שהן פטורות מתלמוד תורה, אולם אינן פטורות מלהצטרף לציבור כשהוא מתקהל כולו למעמד זה. וזהו מה שאמרו חז"ל (חגיגה ג' א') אנשים ללמוד ונשים לשמוע, כי היה קשה להם, הרי נשים פטורות מתלמוד תורה? ולכן תירצו שלהצטרף לציבור כדי לשמוע אף הן חייבות.

לומר שאף בני חו"ל אלו באו מקהילות בחו"ל ששם לא קראו פרשת שמיני ודינם כציבור שלא קרא, וענתה חלה עליהם חובה לקרות שתי פרשיות. ובאמת יש להבין את הסברה שעשרה חולים פטורים מלקרוא בשבת הבאה, למ"ד שהמצוה היא על כל יחיד ויחיד? וי"ל שהחובה על היחיד היא רק בציבור, וכשאינן ציבור פרה ממנו חובתו ונפטר וא"א לצרף עשרה חולים לחיוב קריאה. משא"כ בני חו"ל אלו, אף שכל אחד ואחד בא מקהילה אחרת, הוא לא נפטר בגלל שלא היה לו ציבור, אלא שכל הציבור שבו שהה לא קרא את הפרשה, וא"כ חלה על כולם חובה ציבורית לקרוא.

ואפילו למ"ד שהמצוה היא על הציבור, הרי כל יחיד ויחיד חייב להשתתף עם הציבור בקריאה. וכאן חלה חובה על כל ציבור בני חו"ל לקרוא פרשת שמיני והם כיחידים חייבים להצטרף לציבור כדי לקרוא פרשת שמיני.

מיהו י"ל שרק כאשר הציבור קיים לפנינו חייב כל יחיד להימנע מלפרוש מן הציבור. אך כשאין הציבור קיים לפנינו אין חובה על כל יחיד לעשות ציבור חדש כדי להתחייב בקריאה שאינה חלה עליו עתה, שהרי בא"י הציבור קורא פרשות אחרי מות וקדושים.

והנלענ"ד שהדבר תלוי בשאלה האם מותר לבני חו"ל לעשות מנין לעצמם ביו"ט שני של גלויות כי יש כאן "לא תתגודדו". ואע"פ שיש פוסקים שהתירו את הדבר, רבים אחרים התנגדו וכן היתה הוראתו של הגר"ש ובית דינו כפי שכתב הגרימ"ט בלוחותיו ובספרו.

ויש סברה נוספת למנוע את המנין הנפרד. אין לדמות תפילה בציבור ביו"ט שני של גלויות לקריאת התורה, משום שיכול להיות שמצות הקריאה בתורה היא ציבורית, ומהם פקעה המצוה הציבורית, שהרי לא באו לכאן כציבור מלוכד, אלא כיחידים. ול"ד למי שחייב להתפלל בפני עצמו תפילה של יו"ט שיש מתירים לו להצטרף לציבור כדי להתפלל את התפילה בציבור. אך כאן אין לו חובה אישית, אלא כל

ואשה חייבת רק בדין השני, של פרסומי ניסא. ולכן יש הסוברים שגם עשר נשים נחשבות לציבור לענין פרסומי ניסא [הג"א הו"ד בסי' תר"צ ס"ח בהגה'ה]. מיהו כשאין עשרה לפרסומי ניסא חייבת האשה באופן אישי, כי עליה לפרסם את הנס גם לעצמה, אולם גם אז רק בתורת שומע ולא בתורת קורא).

(ועי' מש"כ להלן בסימן ק"ה בענין קריאת מגילה ע"י אשה.)

ה. קריאת התורה נפרדת לבני חו"ל

והוה עובדא בשנת תשמ"ח, שחל אסרו חג פסח בא"י בשבת, וקראנו פרשת שמיני. בחו"ל הוא אחרון של פסח וקראו פרשת שמיני בשבת שאחריה. לפיכך בני א"י קראו בשבת שאח"כ פרשיות אחרי מות וקדושים, בעוד שבחו"ל היתה פרשת שמיני. ודנו מה דינם של תלמידים מצרפת שהיו בפסח בביתם וחזרו לא"י אחרי פסח, האם עליהם לקרוא בשבת של פרשיות אחרי מות וקדושים גם פרשת שמיני, ע"י שיוציאו לעצמם ספר תורה ויקראו בו?

השאלה העקרונית היא, כמבואר לעיל, האם קריאה בתורה היא מצות היחיד או מצות הציבור. כלומר, האם כל יחיד ויחיד חייב, אלא שתיקנו את הקריאה בציבור דוקא, או שמעיקרא המצוה חלה על הציבור בלבד. שאם המצוה על היחיד הוא חייב לקרוא השבת פרשת שמיני, ואם המצוה על הציבור, כיון שבא"י הציבור קורא אחרי מות וקדושים היחיד שלא שמע פרשת שמיני, בגלל היותו בחו"ל, פטור מפרשת שמיני. וכשם שמצינו שיחיד שחלה ולא בא לבית הכנסת אין קורין לו בשבת שאח"כ שתי פרשיות, ואפילו עשרה חולים אינם חייבים להשלים, אלא אנוסים היו ופטורים (אם הם אינם מהווים את רוב הקהל באותו בית כנסת ע"י שערי אפרים הו"ד במשנ"ב סי' קל"ה ס"ק ז'), כן בני חו"ל לענין זה אנוסין היו ופטורין. מאידך י"ל שציבור שלם שלא קרא, שאותו ציבור קורא בשבת הבאה שתי פרשיות (זו התורה עמ' 50). וא"כ יש מקום

חייבים להתפצל לשני מנינים כדי לקרוא בשתי נוסחאות, כי מאחר והם ציבור אחד יוצאים כולם ידי חובה בכל אחד מהספרים, הן האשכנזי והן הספרדי. ואדרבה, ברוב עם הדרת מלך, ואין הקב"ה מעוניין שיתפצלו לאגודות אגודות ולעשות את התורה כשתי תורות דוקא בקריאת התורה.

ואפילו כאשר יש הבדלים בין העדות באשר לנוסחה של הספרים, כגון ההבדל בין התימנים לאחרים במלה 'דכא', יכול יוצא תימן לצאת ידי חובה בספרים אחרים, כנ"ל. משום שהחובה היא ציבורית על הציבור והיחיד יוצא ידי חובה בקריאה הציבורית. ורק ביכ"נ שכולו מיוצאי תימן צריך להקפיד לכתחילה על ספר תורה לפי מנהגם.

ונלענ"ד שאפילו בשבת זכור אין חובה להתפצל לשני מנינים. כי אמנם מצות "זכור" היא מהתורה, אך התורה עצמה חייבה את המצוה בציבור דווקא, ומכיון שכך ברא הקב"ה את הציבור, מפרצופים שונים ודעות שונות, ובודאי מעוניין הוא שהציבור יהיה גדול ומלוכד ככל האפשר. אדעתא דהכי ניתנה מצוה זו מאת חכם הרזים שנקיימה ביחד כאיש אחד בלב אחד ובספר תורה אחד, יהיה איזה שיהיה, ובלבד שיהיה כשר לחלק מהציבור. (ובפרט לסוברים שמצות זכור היא חלק ממצות מחיית עמלק שהיא מצוה המוטלת על כלל ישראל כאחד. ועיין קרן אורה ברכות ה' א'). ועיין מש"כ בזה במקראי קודש להגרצ"פ פרנק (פורים סי' ז'), והעולה מדבריו הוא שיש שלושה סוגי קריאה: א. קריאת התורה בשני וחמישי ובשבת שהמצוה היא על הציבור בלבד. ב. קריאת מגילה שהמצוה היא אישית על כל אחד ואחד (אלא מן הראוי לקרוא בציבור גדול ככל האפשר, משום פירסומי ניסא). ג. קריאת זכור שהיא מצוה אישית, אך יש לקיימה בציבור דוקא (ועיין ס' החינוך מצ' תר"ד בדפוסים המדויקים שהמצוה למחות את עמלק מוטלת על כל אחד ואחד, אך מהחילוק שבין מצוה זו למלחמת ז' עממין - שם תכ"ה - מוכח שמצות מחיית עמלק היא במלחמה ציבורית דוקא).

החובה מעיקרה היא רק ציבורית, וחלה רק על הציבור, ואין כאן ציבור שניתן לחייבו. לכן לכו"ע אין להם לנהוג כן. מיהו לעצמם חייבים להשלים שנים מקרא ואחד תרגום בפרשת שמיני.

ועיין "זר התורה" עמ' ס"ו הע' ה' בשם "סם חיים" אות ג', ו"פרי הארץ" סי' ו', שאם קראו פרשה אחרת יצאו אלא שבשבת הבאה ישלימו הסדרה, ואכן מן הראוי גם כאן שישלימו את פרשת שמיני שלא קראו, אך לא ע"י פרישה מן הציבור. אלא הדרך הראויה היא לבקש רשות מהציבור הקבוע בא"י להסכים לכך שיחזרו ויקראו פרשת שמיני כולה וימשיכו לקרוא גם אח"ק.

ו. השלכות לעניני קריאת התורה במצבים שונים

לסיכום, כנראה שיש מחלוקת ראשונים בגדר חיובה של קריאת התורה, האם החיוב הוא אישי או ציבורי, הראב"ה והמהר"י ברונא, התוס' והרי"ף. ואם הדמיון של קריאת התורה להקהל עולה יפה יתכן שהדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם והחינוך בגדר מצות הקהל, אם המצוה היא חובה אישית או ציבורית. אך לכו"ע לא תיקנו את מצות קריאת התורה אלא לציבור ולא ליחיד.

ולכן, אם חלק מהציבור לא שמע קריאת התורה, אולם רוב הציבור באותו ביכ"ס קרא בתורה באותה שבת, אין חובה על אותו חלק שלא שמע להוציא במיוחד ספר תורה ולקרוא בו. ורק אם רוב הציבור לא שמע את קריאת התורה חייבים לחזור ולקרוא את הפרשה, כי רובו ככולו, ונמצא שהציבור כאן לא שמע את קרה"ת באותה פרשה וכמו שהבאנו לעיל בשם השערי אפרים. ואם אותו חלק ששמע כבר את הפרשה בשבת שעברה אינו מעוניין לקרוא השבת שתי פרשיות, משום טירחא דציבורא, אין כופין עליהם לקרוא שתי פרשיות. וכן הדין לגבי בני חו"ל שחסרו פרשה.

וכן קהילה שיש בה כעשרים מתפללים אינם

מסקנות:

- א. מצות קריאת התורה מוטלת על הציבור, ואסור ליחיד לפרוש מן הציבור.
- ב. יחידים שלא שמעו את קריאת התורה, אם אינם מהווים את רוב הציבור אין צורך לחזור ולקרוא עברם את אותה פרשה.
- ג. אין חיוב לקהל המורכב משתי עדות להתפצל ולקרוא בשני ספרים ובשתי נוסחאות, אדרבה: 'ברוב עם הדרת מלך'.
- ד. בן עדה אחת יוצא בספר תורה של עדה אחרת, ורק כשהקהל כולו או רובו מורכב מעדה אחת יש להקפיד על ספר תורה בנוסח אותה עדה.
- ה. גם בשבת זכור יוצאים ידי חובה בספר ובהברה של עדה אחרת, ואין צורך לקרוא בכמה ספרי תורה ובכמה הברות.

ולכן "ל שאע"פ שבאופן אישי כל אחד חייב לשמוע את קריאת זכור עפ"י נוסחו ומנהג אבותיו, אך מכיון שהמצוה הוטלה עליו לקיימה בציבור, והציבור מורכב ב"ה משבטים שונים, יש לקרוא בתורה בנוסח רוב הציבור באותו מקום והיחיד יוצא ידי חובה בכך. ומעולם לא שמענו שיהודי פולני הקורא צירה בפתח ושורוק בחיריק לא יצא ידי חובה בקריאתו של יהודי ליטאי וכדו'. ולכל היותר ראוי אולי לקרוא בתורה בפרשת זכור בשתי הנוסחאות העיקריות, כגון אשכנז וספרד, אולם אלו בלבד, אך אין להרבות בדקדוקים של יוצאי פולין, ליטא, גרמניה, אמריקה, תימן, הונגריה וכדו' משום חוכא ואיטלולא. (ועיין שנה בשנה תשנ"א מאמרו של הר"א הנקין בענין זה).

סימן י**עציץ בבית-הכנסת****ראשי פרקים**

שאלה

- א. משום חוקות הגויים
- ב. משום נטיעת עץ אצל מזבח
- ג. עציץ שאינו נקוב אצל מזבח

שאלה

נשאלתי ע"י קב' סעד, אם מותר להניח בבית הכנסת עציץ ובתוכו אילן?

א. משום חוקות הגויים

ידועה דעת הגר"א לא לשטוח עשבים בבית הכנסת בשבועות משום "בחוקותיהם לא תלכו", שכן נוהגים הם ביום אידם. הגר"א לשיטתו (יר"ד סי' ק"ב) שהכריע להלכה שאפילו דבר שיש לו טעם אסור משום בחוקותיהם.

ב. משום נטיעת עץ אצל מזבח

הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' ק"נ הביא בשם הר"ד עראמה בפירושו לרמב"ם שאפילו **אצל** ביכ"ס אסור לנטוע עץ, מדרבנן. ולכאורה ק"ו שאסור לנטוע עץ בתוך בית הכנסת עצמו. וכבר דנו הפוסקים בדברי הר"ד עראמה

אולם דעת הר"ן והמהרי"ק להקל היכא שיש לו טעם. (ועיין באהלה של תורה ח"א י"ד סי' כ"ג).
ונלענ"ד שגם הגר"א יודה כאן משום שאיסור זה שייך רק בשבועות שכן הם מעמידים רק ביום אידם, אך אילן העומד **כל השנה** מוכח שאינו משום חג, אלא לנוי, אין בו משום בחוקותיהם, שכן הם אינם נוהגים אלא בחג. ולפ"ז אפילו בחג יהיה מותר להשאיר. ובר מן דין נהגו העולם לשטוח עשבים ולהעמיד אילנות אפילו בשבועות ולא כהגר"א.